

УДК 657.6

Є. П. ГНАТЕНКО, В. В. ВОЛОШИНА

м. Миколаїв

janie555@mail.ru

АНАЛІЗ СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено сутність та мету аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості. Здійснено порівняльний аналіз стану співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві.

Ключові слова: аналіз, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, порівняння, співвідношення.

Дебіторська та кредиторська заборгованість є природними складовими бухгалтерського балансу підприємства, які виникають у результаті розбіжності дати появи зобов'язань з датою платежів по них. На фінансовий стан підприємства впливають як розміри балансових залишків дебіторської та кредиторської заборгованості, так і період оборотності кожної з них. Однак балансові залишки дебіторської і кредиторської заборгованості можуть служити лише відправною точкою для дослідження питання про вплив розрахунків з дебіторами та кредиторами на фінансовий стан. Якщо дебіторська заборгованість більше кредиторської, це є можливим фактором забезпечення високого рівня коефіцієнта загальної ліквідності. Одночасно це може свідчити про більш швидку оборотність кредиторської заборгованості порівняно з оборотністю дебіторської заборгованості. У такому випадку протягом певного періоду борги дебіторів перетворюються на грошові кошти, через більш тривалі часові інтервали, ніж інтервали, коли підприємству необхідні грошові кошти для своєчасної сплати боргів кредиторам. Відповідно виникає нестача грошових коштів в обороті, що супроводжується необхідністю залучення додаткових джерел фінансування. Останні можуть приймати форму простроченої кредиторської заборгованості, або банківських кредитів.

Таким чином, оцінка впливу балансових залишків дебіторської та кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства здійснюється з урахуванням рівня платоспроможності (коефіцієнта загальної ліквідності) і відповідності періодичності перетво-

рення дебіторської заборгованості в грошові кошти та періодичності погашення кредиторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Для зовнішніх користувачів інформації також дуже важливий стан дебіторської заборгованості підприємства, так як її зростання завжди свідчить про фінансову нестабільність та погіршення платоспроможності підприємства, внаслідок недоотримання грошових коштів. Крім усього зазначеного відбувається погіршення оборотності грошових коштів (швидкості обертання коштів). Внаслідок дії цих факторів може збільшуватися кредиторська заборгованість підприємства перед своїми постачальниками (внаслідок недостатньої суми коштів). Погіршення платоспроможності підприємства ставить загрозу, щодо банкрутства підприємства, чи у кращому разі, погіршення результатів діяльності (гальмування чи припинення розвитку). На сьогоднішній день питанню теоретико-методичного забезпечення аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві присвячено багато робіт як іноземних, так і вітчизняних авторів. Зокрема С. В. Дубровська та М. Д. Білик розкривають проблемні питання сутності поняття «дебіторська заборгованість» [4, 1]; О. Ніколаєнко і О. Г. Лищенко приділяють увагу аналізу дебіторської заборгованості [10, 8]; Т. Момот та В. П. Савчук розглядають проблеми управління дебіторською заборгованістю в умовах фінансової кризи [9, 11]. Окремо необхідно виділити зарубіжних вчених, таких як Д. Стоун, К. Хитчинг, Дж. Ван Хорн, Зві Бо-

ді, Роберт К. Мертон які також приділяли увагу вирішенню даного питання [12]. Проте не дивлячись на значний інтерес до цього питання, проблема аналізу стану дебіторської заборгованості на підприємствах України на сьогоднішній день не достатньо вивчена, що актуалізує необхідність пошуку нових методів вирішення кризи неплатежів дебіторської заборгованості та її постійного зростання.

Метою дослідження є виявлення існуючих проблем, пов'язаних із станом дебіторської та кредиторської заборгованості та обґрунтування напрямів удосконалення аналізу дебіторської заборгованості підприємств.

Управління дебіторською заборгованістю та зобов'язаннями включає: аналіз дебіторів та кредиторів підприємства; аналіз реальної вартості дебіторської заборгованості та зобов'язань; контроль за реальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості; розробку політики авансових розрахунків з клієнтами підприємства, надання комерційних кредитів; оцінку і реалізацію факторингу.

По суті, виручка від продажів є єдиним засобом для погашення всіх видів кредиторської заборгованості. Надходження грошових коштів від продажу визначає можливості підприємства щодо погашення боргів кредиторам. Як правило, велика частина дебіторської заборгованості формується як борги покупців. Встановлення з покупцями таких договірних відносин, які забезпечують своєчасне і достатнє надходження коштів для здійснення платежів кредиторам – головне завдання управління рухом дебіторської заборгованості. Управління рухом кредиторської заборгованості – це встановлення таких договірних взаємовідносин з постачальниками, які ставлять терміни та розміри платежів підприємства останнім у залежність від надходження грошових коштів від покупців [2].

Отже, одночасне управління рухом як дебіторської, так і кредиторської заборгованості передбачає наявність інформації про реальний стан дебіторської та кредиторської заборгованості та їх оборотності, тобто оцінка руху дебіторської та кредиторської заборгованості в даному періоді. Тому в якості вихідних даних для такої оцінки досліджують

прийняті борги, пов'язані саме до цього періоду. Іншими словами, із балансових залишків дебіторської та кредиторської заборгованості виключають довгострокову і прострочену, тобто ті елементи боргів, перетворення яких у грошові кошти відносяться до інших часових періодів. Частина дебіторської та кредиторської заборгованості, що залишилася після цього – є основою для оцінки періодичності надходження боргів покупців, достатнього погашення кредиторської заборгованості, а також балансових залишків дебіторської та кредиторської заборгованості на кінець періоду за умови їх оборотності відповідно до договірних умов або встановленим порядком розрахунків. У кінцевому рахунку, все це дозволяє відповісти на питання, чи забезпечують договірні умови розрахунків з покупцями і постачальниками потребу підприємства в грошових коштах і достатній рівень його платоспроможності.

Метою аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості є виявлення суми виправданої і невиправданої заборгованості; зміни за аналізований період, реальність сум дебіторської та кредиторської заборгованості, причини і давність утворення дебіторської заборгованості. У зв'язку з цим аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості є важливою частиною фінансового аналізу на підприємстві і дозволяє виявляти не лише показники поточної (на даний момент часу) і перспективної платоспроможності підприємства, але і фактори, що впливають на їх динаміку, а також оцінювати кількісні і якісні тенденції зміни фінансового стану підприємства в майбутньому.

У процесі виробничо-господарської діяльності підприємство здійснює придбання матеріалів, інших запасів, а також реалізацію послуг. Якщо розрахунки за надані послуги проводяться на умовах наступної оплати, в цьому випадку можна говорити про одержання підприємством кредиту від своїх постачальників і підрядників. У той же час саме підприємство виступає кредитором своїх покупців і замовників, а також постачальників у частині виданих їм авансів під майбутню поставку продукції. У цих умовах необхідно стежити за співвідношенням дебіторської і

кредиторської заборгованості. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською означає відволікання коштів з господарського обороту і в подальшому може призвести до необхідності залучення дорогих кредитів банку і позик для забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності підприємства.

Значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською створює загрозу фінансовій стійкості підприємства.

Порівняльна оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «УКРТРАНС-ГАЗ» (станом на кінець 2013 року) представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Дебіторська і кредиторська заборгованість ПАТ «УКРТРАНСГАЗ», тис. грн

Показники	Заборгованість		Перевищення заборгованості	
	дебіторська	кредиторська	дебіторської	кредиторської
Заборгованість за товари, роботи, послуги	4946623	10198569	-	5251946
Заборгованість за розрахунками з бюджетом і позабюджетних платежів	58394	174006	-	115 612
Інша поточна заборгованість	57616	50408	7208	-
Разом	5062633	10422983	7208	5367558

Дані таблиці 1 свідчать про перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською на суму 5 360 350 тис. грн. (5367558 – 7208). Це перевищення спостерігалось за такими позиціями:

- заборгованість за товари, роботи, послуги на 5251946 тис. грн;
- заборгованість за розрахунками з бюджетом і позабюджетних платежів на 115612 тис. грн.

Винятком стало, перевищення дебіторської заборгованості над заборгованістю перед іншими кредиторами і за авансами, відповідно на суму 7208 тис. грн.

Розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів та покупцями послуг займають найбільшу питому вагу у складі дебіторської та кредиторської заборгованостей і є результатом взаємних неплатежів. Слід зазначити, що ПАТ «УКРТРАНСГАЗ» активно використовує стратегію товарних позичок, реалізуючи споживачам свою продукцію з розстрочкою в платежі, а також використовує безпроцентні позикові кошти для придбання матеріально-виробничих ресурсів та здійснення інших розрахунків. У практиці виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську, так відбулося і на ПАТ «УКРТРАНСГАЗ». Порівняння стану дебіторської та кредиторської заборгованості дозволяє зробити такий висновок: на підприємстві переважає сума кредиторської забор-

гованості, внаслідок цього нижча швидкість її оборотності в порівнянні з дебіторською заборгованістю. Оскільки дебіторська заборгованість обертається швидше кредиторської, у підприємства можуть з'являтися вільні кошти.

Аналіз дебіторів передбачає передусім, аналіз їх платоспроможності з метою вироблення індивідуальних умов представлення комерційних кредитів і умов договорів факторингу. Рівень і динаміка коефіцієнтів ліквідності надає можливість зробити висновок про доцільність продажу продукції тільки при передоплаті або, навпаки – про можливість зниження відсотка по комерційних кредитах і т.п. Аналіз дебіторської заборгованості і оцінка її реальної вартості полягає в аналізі заборгованості за термінами її виникнення, у виявленні безнадійної заборгованості і формуванні на цю суму резерву за сумнівним боргом.

Дебіторська заборгованість – це елемент оборотних коштів, її зменшення знижує коефіцієнт покриття. Тому необхідно вирішувати не тільки задачу зниження дебіторської заборгованості, але також її збалансованості з кредиторською. При аналізі співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованостями необхідний аналіз умов комерційного кредиту, що надається фірмі постачальниками сировини і матеріалів. Одним із засобів визначення оптимального співвідношен-

ня дебіторської та поточної кредиторської заборгованостей є розрахунок коефіцієнта, що дозволяє визначити скільки припадає дебіторської заборгованості на 1 гривню кредиторської, причому оптимальне значення даного коефіцієнта варіюється від 0,9 до 1,0, тобто кредиторська заборгованість повинна лише на 10 % перевищувати дебіторську.

Розрахунок коефіцієнта ведеться за формулою [11]:

$$КСДК = Ra / Rp \quad (1)$$

де, КСДК – коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості; Ra – дебіторська заборгованість; Rp – кредиторська заборгованість.

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «УКР-ТРАНСГАЗ» за три роки (2011–2013) та I півріччя 2014 року представлено у таблиці 2.

Т а б л и ц я 2

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «УКРТРАНСГАЗ»

Роки	Загальна сума заборгованості		Рекомендоване значення	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Відхилення від рекомендованого значення
	дебіторської	кредиторської			
2011	3617573	5419109	0,9–1,0	0,67	-0,33
2012	2242510	6838275	0,9–1,0	0,22	-0,78
2013	5062633	10248977	0,9–1,0	0,49	-0,51
I півріччя 2014	9386079	16377110	0,9–1,0	0,57	-0,43

З даних таблиці можемо зробити висновок:

- 2011 рік: коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості становив 0,67, тобто кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 0,33;
- 2012 рік: коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості становив 0,22, тобто на 0,78 кредиторська заборгованість перевищує дебіторську;
- 2013 рік: коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості становив 0,49 на 0,51 кредиторська заборгованість перевищує дебіторську;
- I півріччя 2014 року коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості становив 0,57 на 0,43 кредиторська заборгованість перевищує дебіторську.

Отже, таке співвідношення є нераціональним, оскільки кредиторська заборгованість не повинна перевищувати дебіторську заборгованості більше ніж на 10%.

Отже, підприємствам необхідно постійно здійснювати аналіз співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості і докладати всіх зусиль для зниження даного показника. Зменшення заборгованостей за рахунок скорочення періоду їх погашення, а не за рахунок зменшення обсягів реалізації позитивно характеризує управління дебіторською заборгованістю.

Список використаних джерел

1. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // *Фінанси України*. — Міністерство фінансів України, 12/2003. — № 12. — С. 24—36.
2. Блонська В. І. Вдосконалення управління дебіторською заборгованістю торговельних підприємств в умовах дефіциту оборотних коштів / В. І. Блонська, Н. Б. Толопка // *Наука й економіка*. — 2009. — №4 (16). — Т. 2. — С. 65—74.
3. Горбачова О. М. Облік і аналіз дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи їх вирішення / О. М. Горбачова, Л. В. Лахай // *Торгівля і ринок*. — 2010. — № 30. — Т. 2. — С. 392—399.
4. Дубровська Е. Управление дебиторской задолженностью / Е. Дубровська, В. Смачило // *Финансовый директор*. — 2007. — № 5. — С. 47—53.
5. Джалал Т. К. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства / Т. К. Джалал // *Економічний аналіз: теорія і практика*, — 2006. — № 7. — С.116—123.
6. Кляшко О. М. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореферат дис. канд. екон. наук 08.00.09 / О. М. Кляшко. — К.: КНТЕУ, 2011. — 21 с.
7. Крейнина М. Н. Управление движением дебиторской и кредиторской задолженности предприятия / М. Н. Крейнина // *Финансовый менеджмент*. — 2009. — № 3. — С. 34—39.
8. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / О. Г. Лищенко // *Запоріжжя: Гуманіст.* — 2009. — №1. — С. 114—117.
9. Момот Т. Управление дебиторской задолженностью предприятия / Т. Момот // 2003. — № 11—12. — С. 97—99.
10. Ніколаєнко О. Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання /

- О. Ніколаєнко // Підприємство, господарство і право. — К. : Гарантія, 2004. — № 7. — С. 141—145.
11. Савчук В.П. Управление финансами предприятия / В. П. Савчук. — М. : Бином, лаб. знаний, 2003. — 480 с.

12. Боді Зві. Фінанси: пер. з англ.: навч. посіб./ Зві Боді, Роберт Мертон. — М. : Видавн. дім «Вільямс», 2000. — 592 с.

E. GNATENKO, V. VOLOSHINA
Mykolaiv

THE ANALYSIS OF RATIO RECEIVABLE AND PAYABLES OF THE ENTERPRISE

In the article investigated the essence of receivables and payables, the impact of debt on the financial position of the production company. Presented different approaches to the implementation of their analysis and comparative analysis and value of receivables and payables in the enterprise.

Key words: analysis, accounts receivable, accounts payable, comparison value.

Е. П. ГНАТЕНКО, В. В. ВОЛОШИНА
г. Николаев

АНАЛИЗ СООТНОШЕНИЯ ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследована сущность и цель анализа дебиторской и кредиторской задолженности. Проведен сравнительный анализ соотношения дебиторской и кредиторской задолженностей на предприятии.

Ключевые слова: анализ, дебиторская задолженность, кредиторская задолженность, сравнение, соотношение.

Стаття надійшла до редколегії 06.05.2015

УДК 658.3:303.823.2

Л. М. КАРАЩУК, Я. О. ПОЛОЗ

м. Миколаїв

karashchuk.larisa@mail.ru

yana.poloz@mail.ru

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті проведений аналіз поняття «організаційна культура». Розглянуто один із прикладів оцінки стану організаційної культури підприємства за допомогою методики Кіма Камерона та Роберта Куїнна. Визначено тип організаційної культури та її сила, відмінність та узгодженість культурних профілів.

Ключові слова: організація, організаційна культура, інструмент OCAI.

Діагностика організаційної культури та управління культурами стає все більш нагальною проблемою з тієї, зокрема, причини, що здійснювані в Україні політичні, економічні та соціальні трансформації створюють певний дисонанс між звичними системами управління та вимогами зовнішнього середовища, які стрімко змінюються.

Реалізація повсякденних завдань і цілей іноді зумовлює нехтування менш раціональної та інструментальної, проте більш виразної соціальної тканини організаційної культури навколо нас, яка в цьому колі задач, набуває сенсу. Проте для того, щоб люди могли діяти в будь-яких обставинах, вони повинні мати постійне розуміння того, що все це ре-

льно для вживання відповідних заходів.

Хоча стратегія, ринкова присутність та технології, безсумнівно, важливі, успішна фірма ставить за основу іншу силу. Вона з'являється завдяки здатності абсолютно унікальної організаційної культури зменшувати ступінь колективної невизначеності; вносити ясність в очікування членів колективу; забезпечувати цілісність, за рахунок ключових цінностей та норм, які сприймаються усіма як вічні та передаються з покоління у покоління; створювати відчуття причетності до організації та відданості спільній справі шляхом поєднання членів групи в одне ціле; висвітлювати бачення майбутнього, даючи тим самим заряд енергії для руху вперед. Таким чи-